

Jak vymýtit mýty? Skepsí a kritickým myšlením

Webinář na Metodickém portálu RVP.CZ - 26.2.2013

Mgr. Peter Gabaľ

- vystudovaný právník s dvacetiletou novinářskou praxí se od konce roku 2010 jako projektový manažer, autor a příležitostný lektor věnuje otázkám ideových zdrojů extremismu a mediální výchově
- obsah webináře byl vytvořen na základě textů a seminářů vypracovaných pro projekt **Hrozby extremismu / Příležitosti demokracie**
- www.moznosti-demokracie.cz

Témata webináře:

- Jak pracují média?
- Jak se k jednotlivým tématům stavíme my sami?
- Proč lidé věří konspiračním teoriím?
- Jak se neutopit v moři protichůdných tvrzení?
- Tipy pro práci se studenty/žáky.

Jak pracují média?

„Hlavní funkcí médií je prostě prodávat své diváky, čtenáře a posluchače inzerentům.“

(Petr Šafařík, vysokoškolský pedagog a publicista)

Sdílení informací a názorů je v médiích hlavního proudu (mainstream) hlavně prostředkem k dosažení zisku. O ten by ale vydavatelé přišli, kdyby si zkazili pověst očividným lhaním nebo manipulacemi. Hlavní rizika tedy spočívají ve způsobech „balení“ reality a pravdy do co nejvíce poutavých forem.

**Poplach na Ukrajině: Putin
rozkázal nastartovat tanky!**

**Ušmudlaná
Langerová
skončila v
lágru: V pytli od
brambor trpí ...**

Jak pracují média?

Veřejnoprávní média nejsou pod přímým tlakem tržního prostředí. Nicméně pracují v již nějak nastaveném a ovlivněném mediálním prostředí. Týká se to nastolených a diskutovaných témat, kolujících informací, používaných pojmů. V neposlední řadě hraje roli také ekonomický tlak, snaha šetřit na počtu redaktorů a pracovníků jejich zázemí.

Zájmová média – zpravidla na internetu – mají jinou roli, než objektivní informování (jak požadují zákony o veřejnoprávních médiích), nebo než dosahování zisku (jako u komerčních médií). Hájí názory a úhel pohledu určité skupiny lidí, sponzora atd.

Sociálně nepřizpůsobivé občany Havlíčkova Brodu má oddělit plot

20. 11. 2007 20:52, autor: ČT24
aktualizováno 21. 11. 2007 11:46

Velikost
textu:

Havlíčkův Brod - Mezi bytovými domy u vlakového nádraží by měl brzy vyrůst drátěný plot.

Mainstream mlčí: 50 tisíc lidí demonstrovalo proti vládě banditů z Kyjeva

Napsal Svět kolem nás dne 26. únor 2014, Kategorie Zahraniční

V Sevastopolu přišlo na Nakhimovo náměstí přes 50 tisíc lidí, byl zvolen nový starosta, který prohlásil, že město nebude poslouchat novou nacistickou vládu, která se dostala k moci násilím.

Město také zřizuje jednotky sebeobraný.

Podobná opatření také provedli občané Oděsy.

Jak pracují média?

Sami novináři na svou obhajobu uvádějí, že v profesionálních médiích (mimo tzv. zájmová média a internetové diskuse) absolutní většina chyb, omylů, dokonce opravdu i dezinformací nebo mýtů vzniká buď pod tlakem času, nebo z neznalosti.

To vše je zase dáno snahou o co nejefektivnější práci, kde lidé musejí zpracovávat velké množství materiálů a věnovat se velkému množství témat, kde nemají možnost proniknout do hloubky u všech.

Sami jsou přitom vystaveni vlivu PR, zavádějících informací, snahy o reklamu apod.

Jak pracují média?

Podobnému tlaku jsme vystaveni svým způsobem všichni.

Třeba i svět vědy. A až na výjimky jde obvykle spíše o omyly vzniklé pod tlakem okolností, než o záměrné podvody.

Téměř přesně před 15 lety začala historie jedné z nejnebezpečnějších vědeckých lží. Dne 28. února 1998 uveřejnil chirurg a výzkumný pracovník Andrew Jeremy Wakefield s dvanácti dalšími autory v jednom z nejprestižnějších světových lékařských časopisů The Lancet studii, která uváděla do vztahu dětský autismus, zánětlivé onemocnění střev a očkování kombinovanou vakcínou, cílenou proti spalničkám, příušnicím a zarděnkám.

U veřejnosti vzbudila velký ohlas. Podle Associated Press klesla díky Wakefieldově "práci" v Británii proočkovanost kombinovanou vakcínou z 92 procent na 73 procent, v některých částech Londýna na 50 procent.

Wakefieldovy výsledky nebyly nikdy potvrzeny. Novinář Brian Deer navíc v průběhu let dokázal, že Wakefieldova práce byla "propracovaný podvod" s cílem vydělat velké peníze zejména prostřednictvím žalob proti výrobcům vakcíny a patentu na diagnostický test, jenž měl ozřejmovat Wakefieldem vytvořenou "chorobu".

MUDr. František Koukolík, DrSc.

František Koukolík

František Koukolík vystudoval Fakultu všeobecného lékařství Univerzity Karlovy se specializací na patologickou anatomii. Zaměřil se na neurodegenerativní choroby mozku.

Jak pracují média?

Setkání amerického prezidenta Baracka Obamy s jeho íránským protějškem Mahmúdem Ahmadínežádem na podzim 2012 bylo možné komentovat v zásadě dvěma způsoby:

- jako gesto dobré vůle, kde se navzdory deklarovanému nepřátelství oba státníci pozdravili a otevřeli cestu k usmíření
- jako zradu národních zájmů ze strany amerického prezidenta, který označil Ahmadínežáda za vůdce zločinného režimu, a pak si s ním potřásá rukou.

Který z těchto postojů v amerických médiích podle Vás převládá?

A) pochopení, pochvala

B) odsouzení, kritika

Jak se k tématům stavíme my?

Fig. 1. Original photograph materials (left) with digital alterations (right).

**Mozek je někdy ochoten věřit tomu, co vidí, i když vidí „přelud“.
Fotografie vznikla jako fotomontáž pro výzkumné účely.**

Jak se k tématům stavíme my?

“Psychologové z Kalifornské univerzity ukázali, že si vytváříme i vzpomínky na to, co se nestalo. Když výzkumníci ukázali pozvaným republikánům fotomontáž demokratického prezidenta, jak si třese rukou s íránským prezidentem (to se nikdy nestalo), dokázali si někteří republikáni vybavit, že fotku již viděli, a dokonce si "dovzpomínali", jak se cítili, když ji viděli poprvé. Stačilo, že fotka odpovídala tomu, čemu věřili.“

„Máme pocit, že naše rozhodování je racionální, ale ve skutečnosti nás mozek podvádí při každé příležitosti, kterou mu dáme. A nemůžeme mu to mít za zlé. Dělá jen svou práci a chrání nás před přetížením.“

Osm nesmyslů, kterým věříte. Klamou vás politici, média i vlastní mozek

Technet.cz, 24. 10. 2013

Jak se k tématům stavíme my?

Nevěřte všemu, co jste si
přečetli na internetu.

Aristoteles

Jak se k tématům stavíme my?

Nevěřte všemu, co jste si
přečetli na internetu.

Steve Jobs

Jak se k tématům stavíme my?

Nevěřte všemu, co jste si přečetli na internetu.

Peter Gabal'

Jak se k tématům stavíme my?

Atmosférický odraz -
zvláštní optický klam
v Praze, tzv. halový efekt,
nastává vždy koncem srpna.
Uvěří tomu čtenář v Číně?

Jak se k tématům stavíme my?

V Číně bylo k vidění trojité Slunce

Zvláštní halový jev si mohli minulý týden užít obyvatelé čínského města Čch'-feng. K vidění tam bylo tzv. parhelium, při němž se na obloze díky odrazům nacházejí dvě jasné zářící skvrny, a zdá se tak, že na nebi jsou hned tři Slunce, napsala agentura Reuters.

úterý 5. listopadu 2013, 15:54

Meteorologická „iluze“, jak by se pozorovaný jev dal také označit, se nad městem objevila minulý pátek kolem deváté hodiny ranní a trvala asi dvě hodiny.

▲ BEZ KOMENTÁŘE: Na obloze v Číně se objevilo trojité slunce
zdroj: [Reuters](#)

Three Suns and Inverted Rainbow Appear Over China

Subscribe here

NTDTV

52 938 subscribers

 Subscribe

NTD.TV

新唐人
www.ntd.com

Proč lidé věří konspiračním teoriím?

Máme pocit, že naše rozhodování je racionální, ale ve skutečnosti nás mozek podvádí při každé příležitosti, kterou mu dáme. A nemůžeme mu to mít za zlé. Dělá jen svou práci a chrání nás před přetížením.

Je tedy vůbec možné se racionálně rozhodovat? Zřejmě ano, alespoň do jisté míry a tam, kde se na to soustředíte. Nemá cenu snažit se za každou cenu vyhýbat intuici v každodenním rozhodování a pečlivě analyzovat, jaké vlivy působí na vaši interpretaci vzpomínek. U voleb, které jsou jen jednou za dlouhý čas, ovšem takové úsilí možná má smysl.

Osm nesmyslů, kterým věříte. Klamou vás politici, média i vlastní mozek
Technet.cz, 24. 10. 2013

Proč lidé věří konspiračním teoriím?

Lidé, sympatizující s konspiračními teoriemi, jsou ochotni souběžně věřit i úplně protichůdným tvrzením.

(Usáma bin Ládín nebyl zabit tehdy, kdy to tvrdil americký prezident, ale mnohem dříve. Případně nebyl zabit vůbec. A možná ani nikdy neexistoval. Ale USA každopádně lžou.)

Konspirační teorie dodávají lidem pocit kontroly. My totiž nenávidíme náhodnost. Konspirace jsou mechanismem proti tomuto strachu. Už to najednou není náhodnost, ale můžeme někoho obvinit.

Stephan Lewandowsky, kognitivní vědec, University of Western Australia

Proč lidé věří konspiračním teoriím?

Sociotechnologická změna, která přichází s novými médii vytváří situaci, kdy „každý může být novinářem“. To zní téměř tak populisticko-utopicky jako slogany z dob budování komunismu, kdy nic nebylo nemožné a výsledky tohoto stavu byly často dosti hrůzné. Laičtí novináři ale přece jen neohrožují společnost tak jako například rychlokvašení dělníčí soudci.

Vzniká žurnalistika „bez záruky“ či „akreditace“. Optimisté sice hovoří o multi-názorovém žurnalismu. A důsledkem tohoto vstupu laiků na scénu je další zpovrchnění mediálních obsahů. Kolektivní mozek, který nahrazuje autoritativní myšlení „novinářů-expertů“ se totiž velmi často mýlí a šíří různé formy informačních infekcí v dosud nepředstavitelných rozměrech.

- **Jaromír Volek**, odborník na problematiku masové komunikace, Fakulta sociálních studií Masarykovy university v Brně

Proč lidé věří konspiračním teoriím?

Jan Hus kázal proti "cikánům"? Podvrh, říkají experti

12:16 | 26.9.2013

[Domáci](#)

Praha - Zkuste si do vyhledávače Google vložit větu "Cikáni jsou plémě nečisté, mravů hanebných, práce se štítící, druh druhu okrádající a Boha neuznávající." Uvidíte, kolik lidí se na tento údajný výrok mistra Jana Husa odkazuje. Jenže jde s největší pravděpodobností o podvrh.

Údajný Husův výrok má pocházet ze spisu s názvem "O pražském lidu". V [protiromských](#) článcích slouží ke dvojí argumentaci: "Vidíte, i mistr Jan Hus to říkal, a to přece nebyl žádný rasista." a "Vidíte, je to stále stejné, už od přelomu 14. a 15. století." Má to háček. Tento spis odborníci neznají, stejně jako citovaný výrok.

Server [Romea.cz](#) se obrátil s dotazem, zda Hus něco takového skutečně napsal, na odborníky. Všichni oslovení se shodli: spis "O pražském lidu" neznáme a výrok také ne.

Jan Hus na portrétu Jana Vlímk.

Autor: Wikipedie

[větší obrázek »](#)

Jak se neutopit v moři protichůdných tvrzení?

„V totalitním režimu je poměrně snadné číst noviny, protože člověk ví, čemu má a čemu nemá věřit. Ve svobodných poměrech je četba novin mnohem obtížnější, protože případné lži mohou mít tisíce různých motivů.“

Miloš Čermák, novinář a pedagog

„Čím víc se nás nebo našeho oboru nějaká zpráva dotýká, tím snazší je odhalit v ní nesrovnalosti. A čím vzdálenější nám téma je, tím snáze jí uvěříme.“

Michal Kašpárek, publicista

KLÍČ JE V NAŠÍ VLASTNÍ ZKUŠENOSTI

Mládí

Byl [rusínského](#) původu. Narodil se v malé obci [Krajná Bystrá](#) na východním [Slovensku](#) jako Vasil Gyula.^[1] Po základní škole se vyučil [krejčím](#) a [krejčovíně](#) se věnoval až do roku [1949](#). Ve výučním listu (jenž byl exponátem na výstavě k jeho jubileu v roce 1987) měl napsáno 'Na saká nepúšť'at'.

Politická kariéra

Ve [volbách roku 1954](#) byl zvolen do [Slovenské národní rady](#).^[2] Opětovně získal mandát v SNR ve [volbách roku 1960](#).^[3]

Vysvědčení o výsledku zkoušky tovaryšské

Václav Bilák, narozený dne 11 srpna
roku 1917 v Krajci Býhoj polit. okres Hradec Plovenský
vyučil se řádně řemeslu krejčovskému (u p. Františka Rauska) v době
od 1 listopadu 1931 do 1 května 1935
složil dnes před podepsanou zkušební komisí zkoušku tovaryšskou z řemeslné živnosti
krejčovské s prospěchem výtečným.

V HRADCI KRÁLOVÉ dne 25 března 1936

Zkušební komise zkoušek tovaryšských
při

»Odborném společenstvu krejčí pro Hradec Králové a okolí«
v Hradci Králové.

Václav Čudina
předseda.

Rudolf Škabel
předseda zkušební komise.

Mládí [\[editovat \]](#) [editovat zdroj \]](#)

Byl [rusínského](#) původu (v komunistické éře tak uváděl [národnost ukrajinskou](#),^[3] jelikož samostatná rusínská identita byla potlačována). Narodil se v malé obci [Krajná Bystrá](#) na severovýchodní hranici [Slovenska](#) jako Vasil Gyula.^[4] Otec zemřel, když Biľakovi byly tři roky, matka v jedenácti; z jeho sedmi sourozenců přežil jen starší bratr Dimitrij.^[5] Po základní škole se vyučil [krejčím](#) v Hradci Králové u Františka Rouska,^[6] za normalizace o něm kolovala anekdota, že ve [výučním listu](#) měl napsáno „na [saka](#) nepouštět“ (nebo dokonce slovensky „nepúšťať na saká“), to je ovšem zcela nedoloženo. Od roku 1936 byl krejčovským dělníkem v Bratislavě.

Uváděl, že se účastnil [SNP](#), i to však bylo někdy popíráno:

Děkuji Vám za pozornost.